

Aki szegény, az a legszegényebb,

.....
*Köznapokon ott van a dologba,
Várt szombatját száz gond nyomorítja,
S ha vasárnap kedvét megfordítja,
Akkor máris hétfő szomorítja.*
(József Attila)

Világ szegényei

Nemrégiben a feltörekvő országok elmúlt két-három évtizedes lendületes fejlődéséről és felzárkózásáról írtam ebben a rovatban. Most indokoltnak látszik, hogy megvizsgáljuk e folyamat társadalmi hatásait: a gazdaság általános fejlettségi szintjének emelkedése hogyan hatott a szegénységre és a jövedelmek eloszlására. Általában elmondható: a globalizáció következtében a jövedelemkülönbségek mind a feltörekvő, mind a fejlett országokban nőttek, tehát a relatív szegénység nem, hogy nem mérséklődött, fokozódott. Abszolút értelemben véve azonban az eredmények igen jelentősek.

1981-ben a fejlődő országok lakosságának több, mint a fele mélyszegénységben élt. 1990-ben már csak 43 százalék; 1,9 milliárd ember napi jövedelme 1 dollár alatt volt. (Drasztikus összevetés: az Európai Unióban minden szarvasmarhára naponta 2 euró támogatás jut, ami több, mint 2 dollár.) 2010-re ez az arány 21 százalékra csökkent, azaz 1,2 milliárd emberre. (Közben a szélsőséges szegénység határát 1,25 dollárra emelték – ezt a legszegényebb 15 ország szegénységi küszöbének átlagából számítják ki).
(az ábra forrása: *The Economist* June 1st 2013)

Malthus tiszteletes kétszáz évvel ezelőtt kétségét fejezte ki, hogy valaha is felszámolható az éhezés és a szegénység. A második világháború után Truman elnök, majd a Kennedyt követő Lyndon Johnson látott lehetőséget a szegénység felszámolására, újabb keletűen pedig Tony Blair. Az ENSZ milléniumi fejlesztési céjainak meghosszabbításaként a kedvező irányzat folytatódására számít: ha 20 év alatt a felére csökkent a szegénység aránya a fejlődő világban, miért ne lehetne ezt megismételni, és 2030-ra újból megfelelni a szegénységi rátát?

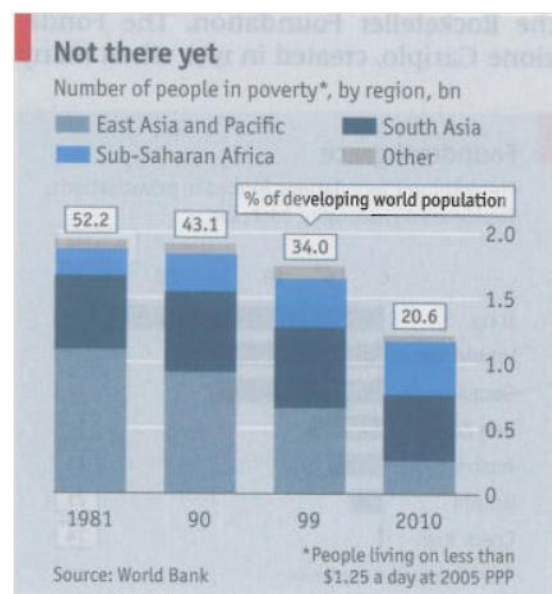
De még mielőtt túlbecsülnénk az eredményeket: az 1,25 dolláros küszöb alatti jövedelem mellett az élet rövid és brutális megpróbáltatásokkal jár: éhezéssel és betegségekkel. Ezek az emberek nem részesülnek oktatásban, egészségügyi ellátásban és gyakran még tető sincs a fejük fölött. Indiában 350 millió ember él napi 1 dollárnál kevesebb jövedelemből. Milliók élnek adószolgáltatásban és gyerekek tízmilliói dolgoznak rabszolgaként

gyárakban, bordélyházakban vagy házi cselédként – miután családjuk anyagi kényszerből eladta őket. (Mindig viszolygok, amikor azt hallom, hogy India a világ legnagyobb demokráciája.) Különbőséget kell azonban tennünk „jövedelem-szegénység” és az ún. „multidimenzionális” szegénység között. A feltörekvő országok gazdagabbjaiban a napi és fejenkénti 4 dollár a szegénység határa és elkezdődött az állami jóléti rendszerek kiépítése. Amerikában egy négytagú család esetében napi 63 dollár a szegénységi küszöb, de itt mindenért fizetni kell, bár sokféle segélyprogram létezik és 4 millió ember kap az államtól készpénztámogatást.¹

Németországban a lakosság 20 százaléka, 16 millió ember él a szegénységi küszöb alatt, és ez meglepő a világ egyik leggazdagabb országától.² Nálunk a KSH fogyasztási statisztikái szerint a lakosság 37 százalékának jövedelme nem éri el a létminimumot, ha pedig az EU szegénységre vonatkozó kategorizálását használjuk: 12 százalék kevesebbet keres az EU átlagos jövedelmének 60 százalékánál.³ A mi szegénységünket enyhíti a jól kiépített állami oktatási, egészségügyi és szociálpolitikai rendszer.⁴ Az Eurostat legfrissebb adatai szerint az EU-ban a lakosság egynegyede szegény, vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatával néz szembe.⁵

A kimagasló globális eredmények mögött elsősorban Kína áll. Az elmúlt 30 évben Kína 680 millió embert emelt ki a szegénységből, s ezáltal az extrém szegénységben élők arányát 84 százalékról (!) 10 százalékra mérsékelte. Ezért lesz nehezebb a kedvező trendek folytatása; kevesebb lett a szegény. (Továbbá, mert Indiában és Afrikában a kormányzás minősége elmarad a kínaiétól.)

(forrás: *The Economist* September 21st 2013)

Az *Economist* vizsgálódása szerint a szegénységet 2/3 részben a gazdasági növekedés mérsékli, 1/3 részben pedig a kiegyenlítő jövedelem- és társadalompolitika. Nagy általánosságban a GDP fejenkénti 1 százalékos növekedése 1,7 százalékkal mérsékli a szegénységet. Mindez igen eltérően hat, a jövedelemkülönbségek miatt. Ahol az eltérések igen nagyok, 1 százalék átlagos jövedelemnövekmény csak 0,6 százalékkal csökkenti a szegénységet, a legkiegyensúlyozottabb jövedelem-eloszlású országokban viszont akár 4 százalékkal is csökkenhet a szegénység.⁶

¹ The Economist September 7th 2013.

² <http://www.dw.de/high-poverty-figures-in-affluent-germany-are-skewed/a-16327884>. Az adatot torzítja, hogy a német hivatalos statisztikák a tanulókat, egyetemistákat is beszámítják. A CIA Factbook becslése szerint Németországban a lakosság 15,5 százaléka él a szegénységi küszöb alatt.

³ Magyar Nemzet, 2013. dec. 6.

⁴ Az Index Mundi szerint 14 százalékos aránnyal a 129-edikek vagyunk a világranglistán (azaz a legkisebb szegénységi aránnyal rendelkezők között). <http://www.indexmundi.com/g/r.aspx?c=gm&v=69>

⁵ The Economist, January 4th 2014.

⁶ The Economist June 1st 2013. Towards the end of poverty. Leader és Briefing Poverty.

Miközben a szegények aránya csökken, a gazdagok és szegények közötti különbség világszerte nő. Amerikában 1970-ben a lakosság legtöbbet kereső felső 10 százaléka kapta meg az összes jövedelem 32 százalékát. Azóta ez az arány megállás nélkül és mára elérte a 48 százalékot. (Döbbenetes, hogy a trendet a 2008-as válság sem törte meg, sőt...)

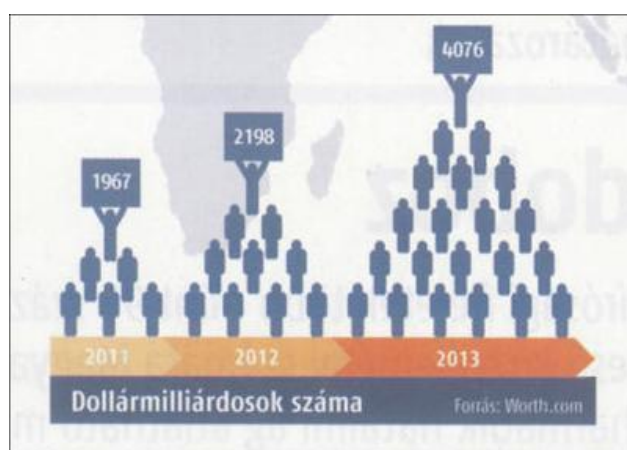
(forrás: *The Economist* September 14th 2013)

Nálunk az ún. Gini-együttható (mely a jövedelmek eloszlásának egyenlőtlenségét méri), a rendszerváltás óta meredeken emelkedett, 2004 és 2008 között mérséklődött, de utána újból felszökött, és a jelenlegi értéke 0,27. Nemzetközi kitekintésben ez inkább mérsékelt jövedelemkülönbségnek felel meg; a Gini index Amerikában 0,38, Németországban 0,30, Japánban 0,33. A szegény országokban általában 0,4-0,5 pontos értékeket, azaz jóval nagyobb jövedelemkülönbségeket találunk.⁷

(forrás: HVG 2013 július 13.)

Mellbevágó jelenség: 2011-ben közel 2000 volt a világ milliárdosainak száma; 2012-ben 2200, 2013-ra (azaz a jelenkori világgazdasági válság végére) pedig megduplázódott – 4000 fölé nőtt.⁸ A milliomosok (minimum 30 millió dollár vagyonnal rendelkező városiak) száma New Yorkban a legmagasabb: 7580. Ezt London, Tokió, majd San Francisco és Los Angeles követi. Afrikának nincs milliomosa.⁹ Amerikában a világcégek vezető menedzserei 4-500-szor (!) többet

(forrás: HVG 2013 július 13.)

⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_income_equality

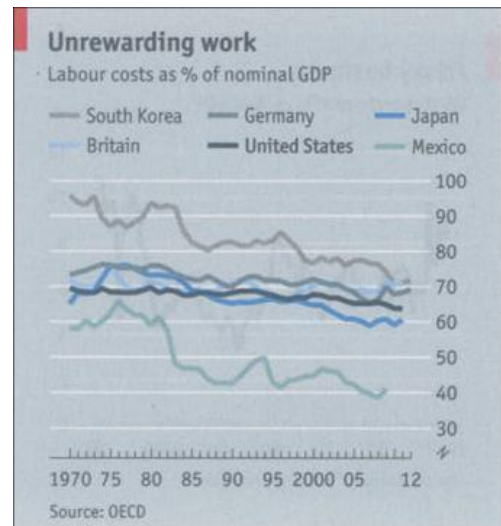
⁸ HVG 2013. július 13.

⁹ Uott.

keresnek, mint az alkalmazottak.¹⁰ Ez minden országban – Norvégiától Amerikán át Afrikáig és Ázsiáig súlyos társadalmi feszültségek forrása. Különösen a bankok kezelhetetlenek ebből a szempontból; arra hivatkoznak, hogy ha csökkentik a fizetésüket, az kedvezőtlenül hat a gazdaság finanszírozására. Az utóbbi időkben több ország is azzal próbálkozik, hogy törvényben rögzítsék a megengedhető legnagyobb jövedelem-különbségeket. Svájcban ezekben a napokban utasították el népszavazáson azt a szociáldemokrata javaslatot, hogy a vezetők fizetése ne lehessen magasabb az alkalmazottak tizenkétszeresénél.¹¹

A jövedelemkülönbségek növekedésének erősen osztály-jellege van; a munkaerő részesedése a nemzeti termékben minden országban és országcsoportban csökken a tőke részesedésével szemben.¹² A jelenség az elméleti közgazdászokat és szociológusokat is meglepi, ugyanis korábban az volt az uralkodó nézet, hogy a fejlettségi szint emelkedésével a jövedelemkülönbségek mérséklődnek.¹³ Azonban kiderült, hogy a dagály mégsem egyenlően emel fel minden hajót, és a gazdagság nem csordogál le fölülről a szegényekhez.

(*The Economist* November 2nd 2013)

A szabadkereskedelem hívei a globalizáció további folytatásától és kiterjesztésétől várják a szegénység felszámolását. Az eredmények – legalább is a legszegényebb országok vonatkozásában – őket igazolják. (A fejlettség közepes szintjén viszont, ahol mi is állunk, a hazai gazdaság bizonyos fokú védelme nélkülözhetetlen.) De fogas kérdés, hogy mit kell tenni az egyes országokon belüli jövedelem-különbségek mérsékléséért. A nyugati baloldal a szokásos receptet ajánlja: a minimálbér megemelését és a gazdagok fokozottabb megadóztatását. Így gondolkodik erről az amerikai baloldali politológusok vezéralakja, Robert Reich is.¹⁴ A második világháború után három évtizeden át csökkentek a társadalmi egyenlőtlenségek Európában és Amerikában. Ezt progresszív adózással és a közszolgáltatások és a szociális ellátás fejlesztésével érték el.

Soros György, aki spekulánsként a világkapitalizmus spekulatív jellegét kritizálja, valamint azt, hogy a bankok spekulatív befektetési intézményekké váltak, e téren is okoz meglepetést: igazságtalannak tartja, hogy titkárnője százalékosan több adót fizet, mint ő – ami nyilvánvalóan csak úgy lehetséges, hogy a befektetők számtalan kedvezményben részesülnek.¹⁵ – És ez lenne az egyik nem szokványos, a jövedelemkülönbségeket mérséklő megoldás: a gazdagoknak nyújtott számtalan kedvezmény megvonása. A leghatásosabb intézkedés azonban az oktatásba, a jövő generációkba történő befektetés. Miközben ugyanis a jövedelem-különbségek nélkülözhetetlenek a gazdasági ösztönző hatás szempontjából, a túl

¹⁰ Zsolnai László előadása a Corvinus Egyetemen 2013. november 27-én.

¹¹ http://index.hu/gazdasag/2013/11/25/nem_lesz_fizetesi_plafon_svajcban/

¹² *The Economist* November 2nd 2013. Labour pains. Workers' share of national income.

¹³ Így érvelt az '50-es években a Nobel-díjas Simon Kuznets.

¹⁴ *Der Spiegel* 41/2013.

¹⁵ *Stern* 45/2011. „Reiche müssen mehr zahlen, auch ich”. (Katja Gloger)

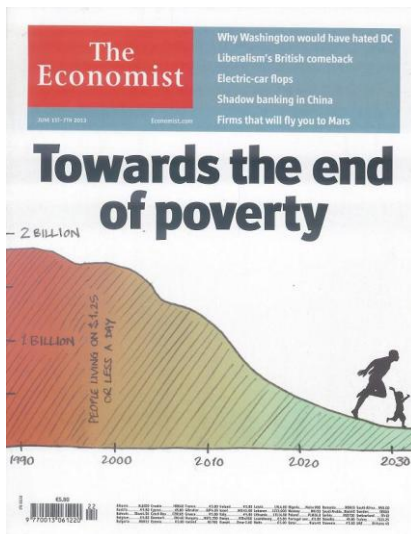
nagy rész rontja a jövő generációk esélyeit. A fejlett nyugati országokban a szegény és gazdag gyerekek tanulmányi eredménye között most 30-40 százalékkal nagyobb a különbség, mint negyed századdal ezelőtt. Tekintve, hogy a velünk született intelligencia társadalmi helyzettől függetlenül, egyenlően oszlik el, ez az eredmény arra utal, hogy a szegény sorú gyerekek oktatási lehetőségei erősen beszűkültek, s ez káros a társadalom egésze szempontjából. Ez a lecke nekünk is szól.

Bp, 2013. november 27.

Kiss Károly

Megjelent a Magyar Nemzet 2013. december 7-i számában (kissé rövidítve, illusztráció és források nélkül)

Felhasznált irodalom

The Economist June 1st 2013. Towards the end of poverty. Leader és Briefing Poverty.

The Economist, January 4th 2014. All men are created un equal.

The Economist September 21st 2013. Poverty. Growth or safety net?

The Economist September 21st 2013. Inequality. Growing apart.

The Economist September 7th 2013. Taxing hard up Americans at 95%.

The Economist September 14th 2013, p. 9.

The Economist November 2nd 2013. Labour pains. Workers' share of national income, pp. 14 and 65.

The Economist November 3rd 2012. Forced labour in India.

<http://www.dw.de/high-poverty-figures-in-affluent-germany-are-skewed/a-16327884>

http://www.indexmundi.com/germany/population_below_poverty_line.html

http://index.hu/gazdasag/2013/11/25/nem_lesz_fizetesi_plafon_svajcban/

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_income_equality

HVG 2013 július 13. Szegények és gazdagok.

Heti Válasz, 2013. október 10. Veress József: Szegény középosztály?

Magyar Nemzet, 2013. október 24: Gyermekrabizsolgaság Indiában. (László Dávid)

Magyar Nemzet, 2013. november 18. Lóránt Károly: Kövér macskák fogyókúrán.

Magyar Nemzet, 2013. december 6: Lovas István: Nő a szegények száma az unióban.

Der Spiegel 33/2013. 350 Millionen Inder leben von weniger als einem Dollar pro Tag.

Der Spiegel 38/2013: Indien. Ein Euro für ein Mädchen. (Anne Backhaus)

Der Spiegel 41/2013: „Die Leute haben Genug”. Interjú Robert Reich-hel.

Stern 45/2011. „Reiche müssen mehr zahlen, auch ich”. (Katja Gloger)

Stern 45/2011. „Reiche müssen mehr zahlen, auch ich”. (Katja Gloger)

Zsolnai László: A vezető menedzserek javadalmazása. Előadás a Corvinus Egyetemen 2013. november 27-én.